

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 714 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent

Djumaniyazov Maqsud Allazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasini dotsenti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor, Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlari.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrorov Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlari.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmini barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	

Turizmga innovatsiyon texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan	150
Cao Gang , PhD Candidate	
"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoirazimovna , kafedra professori	
Mamalakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni.....	164
Ibragimov G'ayrat Ablalulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umirov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlikka ta'siri	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktram Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orkali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar	
va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abduturapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha	
usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi	
va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli	
yo'nalishlari	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxona iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari...	269
G'anibayev Ilxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni	
amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	284
M. Samiyeva , kafedra assisenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	

Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejmenti" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish.....	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	
Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiylik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i.f.d, professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f.d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан.....	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinoz , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодикова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasurova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	

Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari.....	456
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna , PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна , PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi.....	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna , iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат"	487
Туйчиев Комилжон Лазизович , доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности	
производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов , профессор; Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич , докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , PhD, kafedra dotsenti	
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения	
конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна , к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna , i. f.n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi , kafedra dotsenti i.f.d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish.....	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich , doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich , PhD; Akramov G'ayrat Otabek o'g'li , talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna , PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlarini	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich , kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich , PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ	
boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna , mustaqil tadqiqotchi	
O'rta Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi.....	548
Shaymanova Nigora Yusupovna , doktorant	
Korxona investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi.....	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li , doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari.....	559
Shavqiyev Erkin , i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich , kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich , i.f.n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi.....	576
S. Qulmatova , PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich , Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapparovich , PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'рни va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari.....	598
Usmonova Dilfuza Ilhomovna , kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли , научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish.....	608
Artikov Kurbonazar Amonovich , mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati.....	614
Asamxodjaeva Shoira Shukurullaevna , katta o'qituvchi	

Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения.....	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari.....	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyeвна , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globallashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida).....	661
Sayfullo Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari... 683	
Shaniyazova Zamira Oralbeyevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	

SAMARQAND VILOYATI EKOLOGIK TURIZM SALOHIYATIDAN SAMARALI FOYDALANISH ASOSIDA EKOTURIZM KLASTERLARINI SHAKILLANTIRISH

Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi
Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori

Axrorov Farxod Baxriddinovich
Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Xo'jamov Bobur
Tadqiqotchi, Toshkent davlat iqtisodiyot
universiteti Samarqand filiali

Annotatsiya: Ushbu maqolada ekoturizm sohasida klaterlash tizimini joriy etish va uni rivojlantirish bo'yicha nazariy va amaliy jihatdan o'rganilgan hamda tahlil qilingan. Maqolda "Zarafshon milliy bog'i"da klasterlash tizimini joriy qilish tizimi taklif sifatida keltirilgan.

Kalit so'zlar: Turizm, ekoturizm, klaster, iqtisodiyot, "Zarafshon milliy bog'i", ekoturizm klasteri.

Abstract: In this article, the introduction and development of the clattering system in the field of ecotourism is studied and analyzed from a theoretical and practical point of view. In the article, the system of introducing the clustering system in "Zarafshan National Park" is presented as a proposal.

Key words: Tourism, ecotourism, cluster, economy, "Zarafshan National Park", ecotourism cluster.

Аннотация: В данной статье с теоретической и практической точки зрения изучается и анализируется внедрение и развитие клаттерной системы в сфере экотуризма. В статье в качестве предложения представлена система внедрения системы кластеризации в "Зарафшанском национальном парке".

Ключевые слова: Туризм, экотуризм, кластер, экономика, "Зарафшанский национальный парк", экотуристический кластер.

KIRISH

Keyingi vaqtlarda fanning boshqa sohalarida qo'llanilib kelayotgan, mazmunan "to'p, guruh" ma'nolarini anglatuvchi "klaster" atamasi turizm sohasiga ham kirib keldi. "Klaster" atamasi "cluster" ingliz tilidan tarjima qilinganda bir qancha bir xil elementlarning birlashuvi, to'planishi, guruh ma'nolarida va ma'lum darajada o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan mustaqil birlik sifatida dastlab matematikada va aksariyat tabiiy fanlarda ishlatilgan. Klaster – bu hududning ta'minlab beruvchi omillari bilan bog'liq bo'lgan shart-sharoitlari, xizmatlar va tashkilotlarning jug'rofiy hamkorligi bo'lib, ularning shakllanishi uchun ko'proq vaqt talab etiladi. Bu tizimda turizm boshqa mahalliy xo'jalik faoliyati bilan birgalikda belgilangan joyning ekologik yuk ko'tarish qobiliyatidan oshmaydi. Klaster, shuningdek, tabiatni muhofaza qilish va xizmatlar darajasi nuqtayi nazaridan sifatni ta'minlash tizimi sifatida ishlaydi va tovar belgisi tizimidan foydalanadi. Ekoturizm klasteri hududni rivojlantirish vositasi sifatida mustaqil boshqaruvga ega va hamkorlikka asoslangan yig'uvchi tashkilot. Klaster ekoturizm shartlariga muvofiq faoliyat yurituvchi xizmat ko'rsatuvchi provayderlarni bog'laydi, bunda turizm boshqa mahalliy xo'jalik faoliyati bilan birgalikda belgilangan manzilning atrof-muhitni muhofaza qilish imkoniyatlarini oshiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

1970-yillarda iqtisodiyotda, shved iqtisodchilari K. Fredriksson va L. Lindmarklar chegaralangan hududda korxonalarning to'planishini belgilashda klaster atamasidan foydalanganlar. Ilmiy jarayonga 20-asrning 80-yillarida M. Porter tomonidan "klaster" atamasi iqtisodiy kategoriya sifatida kiritilgan. Uning fikricha, klaster – ma'lum sohada faoliyat ko'rsatayotgan kompaniya va institutlarning geografik jihatdan tarmoqlararo birlashuvidir.

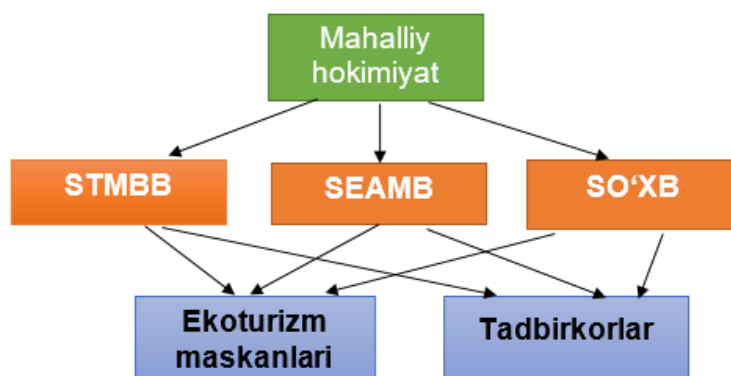
T. V. Bochkarayeva ekoturizm klasterini ekologik qadriyatlarga asoslangan iqtisodiy hamkorlik sifatida umumiy tamoyillar va landshaft an'analari asoslangan tizim bo'lib, unda raqobatdosh va bir vaqtning o'zida hamkorlik qiluvchi tabiatni muhofaza qilish, turizm korxonalari va muassasalari tabiiy qadriyatlarni yaratish, saqlashni muhofaza qilish va taqdim etish o'rtasida uyg'unlikni hisobga olgan holda ko'proq iqtisodiy foyda olish uchun ishtirok etadilar deb ta'riflaydi.

O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risida"gi Qonunida "Kompleks turistik xizmatlar hamda turistning va ekskursantning ehtiyojlarini qanoatlantirish uchun zarur bo'lgan boshqa qo'shimcha xizmatlar ko'rsatuvchi mustaqil tashkilotlar hamda yakka tartibdagi tadbirkorlar majmuyi turistik klasterdir. Turistik klasterlar kompleks turistik xizmatlar ko'rsatish, turistik faoliyatning raqobatbardoshligi va sifatini oshirish maqsadida turistik mahsulotni shakllantiradi, targ'ib etadi va realizatsiya qiladi" deb keltirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Samarqand viloyati ekoturizm maskanlari faoliyatini o'rganishlarimiz natijasida aynan ekoturizm sohasi islohatlarga, o'zgarishlarga muhtoj ekanligini aniqladik. Strategiyaga ko'ra, turistik yo'nalishlarni boshqarish tashkilotlari va mintaqaviy turizm subyektlari bo'lib, pastdan yuqoriga qurilgan mahalliy davlat hokimiyati organlari, turizmdan manfaatdor tadbirkorlik subyektlari, aholi, ko'ngillilarga asoslangan va ma'lumot bilan ta'minlashdan tashqari marketingga asoslangan bo'linma, mahsulot ishlab chiqish va ushbu sohadagi barcha turizm tegishli kasbiy va boshqaruv vazifalarini bajara oladigan kasbiy va fuqarolik tashkilotlari bo'lgan birlashtiruvchi tarmoqlarni tashkil etish zarur.

Hozirgi kunda ekoturizm maskanlari va mahalliy hokimiyat hamda tashkilotlar o'rtasidagi o'zaro bog'lanishlar boshqaruv tizimida o'zaro aralashuv juda ham yuqori har bir tashkilot yoki mahalliy hokimiyat organlari ekoturizm maskanlari faoliyatiga aralashadi va nazoratni amalga oshirishini cheklashga yordam beradi.

1-rasm: Ekoturizm maskanlarining boshqaruv shakli

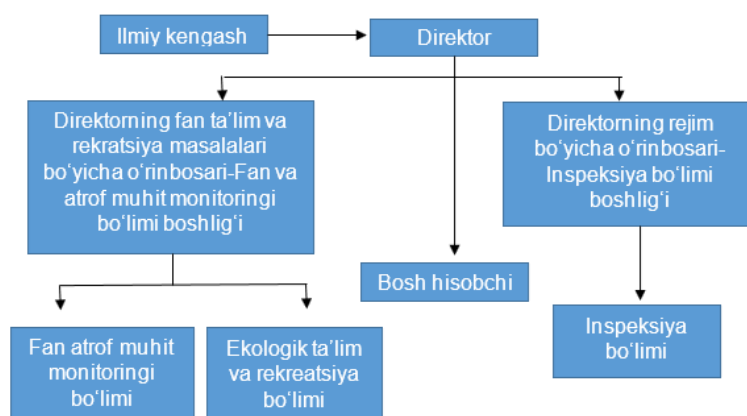
Klaster joriy qilish rejalashtirish, ishlab chiqish, innovatsiyalar, tadqiqot, klaster marketingi, aloqa, monitoring, treninglar, vakillik, sifat standartlari kabi klaster vazifalarini bajaradi.

Tadqiqotning maqsadi tarmoqda qurilgan ekologik “Zarafshon milliy bog’i” uchun ekoturizm klaster modelini ishlab chiqishdan iborat bo’lib, unga erishish uchun quyidagi sinovlar va qadamlar talab qilinadi:

1. Ekoturizm obyektining tarixni o’rganish: ekologik tarmoqning tavsifi, mintaqaning geografik xususiyatlari;
2. Milliy bog’ tomonidan boshqariladigan sohalar taqdimoti;
3. Milliy bog’ga tegishli bo’lgan hududlar ta’sir ko’rsatadigan ijtimoiy va iqtisodiy kichik hududlar, uning xususiyatlari tavsifi.
4. Milliy bog’ turizm talab va taklifini tahlil qilish.
5. Klasterning hududiy chegaralanishi.

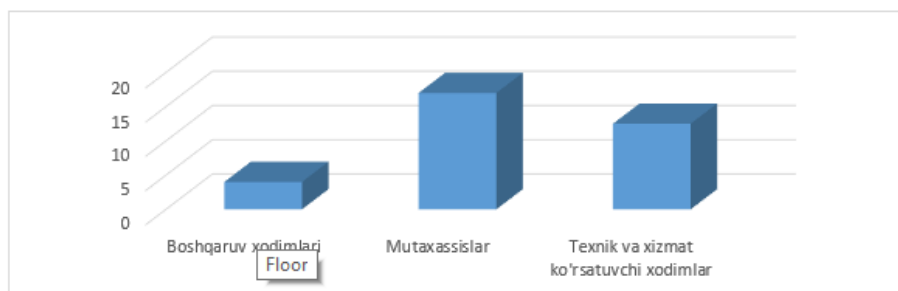
1-qadam: Tarixni o’rganish: ekologik tarmoqning tavsifi, mintaqaning geografik xususiyatlari haqida biz yuqorida 2.1.1 rejada atroflicha to’xtalib o’tganmiz.

2-qadam: Milliy bog’ning boshqaruv shakli O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 7- fevraldagi 32-son qaroriga binoan 3-ilovasiga muvofiq quyidagi ko’rinishga ega.

2-rasm: “Zarafshon milliy bog’i” boshqaruv tizimi

Ushbu rasmda qat’iy boshqaruv tizimi keltirilgan. Qarorga asosan va bog’ning faoliyatidan kelib chiqqan holda, bog’da mehnat qiluvchi xodimlar soni ham belgilangan. Buni quyidagi grafikda ko’rish mumkin:

3-rasm: “Zarafshon milliy bog’i” da faoliyat yuritadigan xodimlar soni.

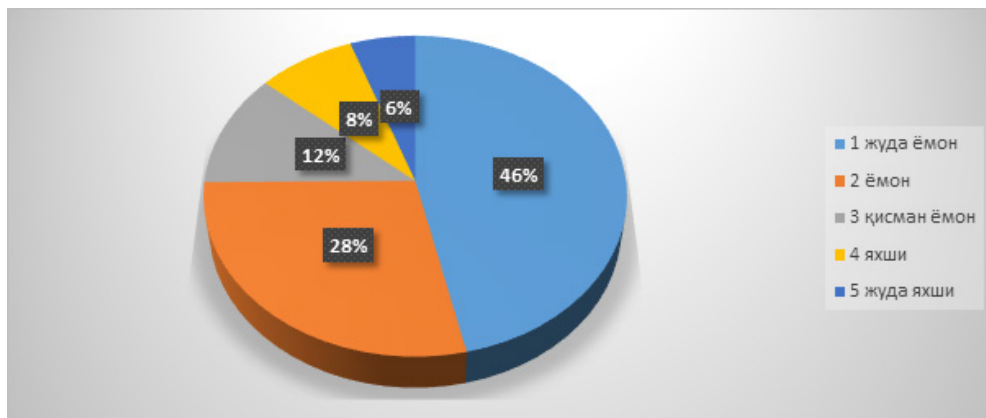
Yuqoridagi rasmdan Samarqand viloyatining “Zarafshon milliy bog’i” da hududida turizm, axborotlar bilan ishlash bo’yicha bo’lim yoki tashkilot yo’q, turistlarni jalb qilish bo’yicha faoliyat judayam zaif. Klaster tuzuvchi tashkilotlar bu zaiflikni qoplashga qodir bo’ladi. Har qanday klasterga a’zo bo’lmagan aholi punktlari uchun klaster integratsiyani ta’minlaydi.

- Samarqand viloyatida ekoturizm klasterlari tomonidan boshqariladigan samarali axborot oqimi mavjud bo’ladi. “Zarafshon milliy bog’i” hududida axborot oqimi qulay emas, hududning shimoliy qismi va janubiy qismidagi aholi punktlari o’rtasida aloqa yo’q.
- Samarqand viloyatida faoliyat yurituvchi klasterlar har xil turdagi treninglar va tadbirlarni tashkil etadi (masalan, ovqatlanish, boshqalar).

O’rganishlarimiz natijasida hududda klasterlash amaliyotini joriy qilish orqali daromadni yanada ko’tarish, rentabillikni oshirish imkoniyati mavjudligi aniqlandi. Hududda infratuzilmani shakillantirish, tadbirkorlarni jalb qilish, gastronomik turizmni rivojlantirishga ehtiyoj juda katta. Klaster tashkil qilish orqali har bir soha muta-

xassislari tajribalaridan to'g'ri foydalanish va foydani maksimallashtirish imkoniga ega bo'linadi. Birgina barcha ekoturizm obyektlarida o'tkazilgan so'rovnomalimiz natijalariga ko'ra ekoturistlar orasida gastronomik turizmdan qoniqish darajasi quyidagicha tavsiflandi.

4-rasm: "Zarafshon milliy bog'i" dagi ovqatlanish joylari holati

Demak, 4- rasmdan ko'rishimiz mumkinki, 46% respondentlarimiz juda yomon degan xulosani bermoqda. Atiga 14 % respondentni ovqatlanish joylaridan qoniqishini ko'rishimiz mumkin. Bu esa juda past ko'rsatkich hisoblanadi.

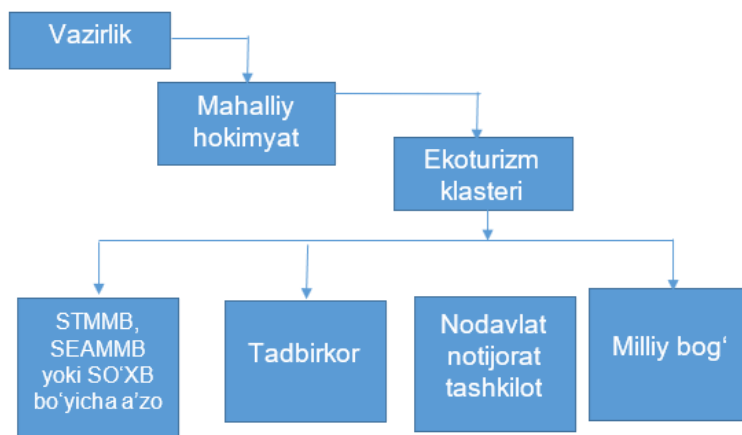
Bu hozirgi kunda "Zarafshon milliy bog'i" ning hududiy chegaralangan qismi hisoblanadi. Shundan biz tashkil etmoqchi bo'lgan qismi 352,4 gektarida amalga oshirishimiz mumkin.

1-jadval: "Zarafshon milliy bog'i"ning hududiy chegaralanishi

№	Tumanlar	Yerdan foydalanuvchilar	Maydoni
1	Jomboy	Zarafshon milliy bog'i	1095,0
		Jomboy davlat o'rmon xo'jaligi	37,5
		Tumandagi Jomboy massivi	36,9
		Tuman bo'yicha jami	1169,4
2	Bulung'ur	Zarafshon milliy bog'i	1257,0
		Tuman bo'yicha jami	1257,0
Jami:			2426,4

Chunki qo'riqxon bo'limi, maydoni – 1772 ga, xo'jalik bo'limi maydoni – 302 ga, rekreatsiya bo'limi maydoni – 352,4 gani tashkil etadi.

O'rganishlarimiz natijasida ekoturizm klasterlari va hokimyat boshqaruvi o'rtasidagi aloqani quyidagicha amalga oshirishni taklif etmoqdamiz. Biz taklif qilayotgan ekoturizm klasterlarida yuqoridagi 3 ta tashkilot a'zo sifatida qo'shiladi va o'z-o'zidan nazoratini emas faoliyatning o'zida ishtirok etadi.

5-rasm: Ekoturizm klasterlari va hokimyat boshqaruvi o'rtasidagi aloqa

Demak, 5-rasmdan ko'rishgiz mumkinki klaster bilan mahalliy hokimyat va respublika ekoturizm mas-kanlarini boshqarish tizimi o'rtasida o'zaro aloqalar to'g'ridan-to'g'ri o'rnatiladi. Bu esa, klasterlarning ishlash tizimini, boshqarish tizimini osonlashtiradi.

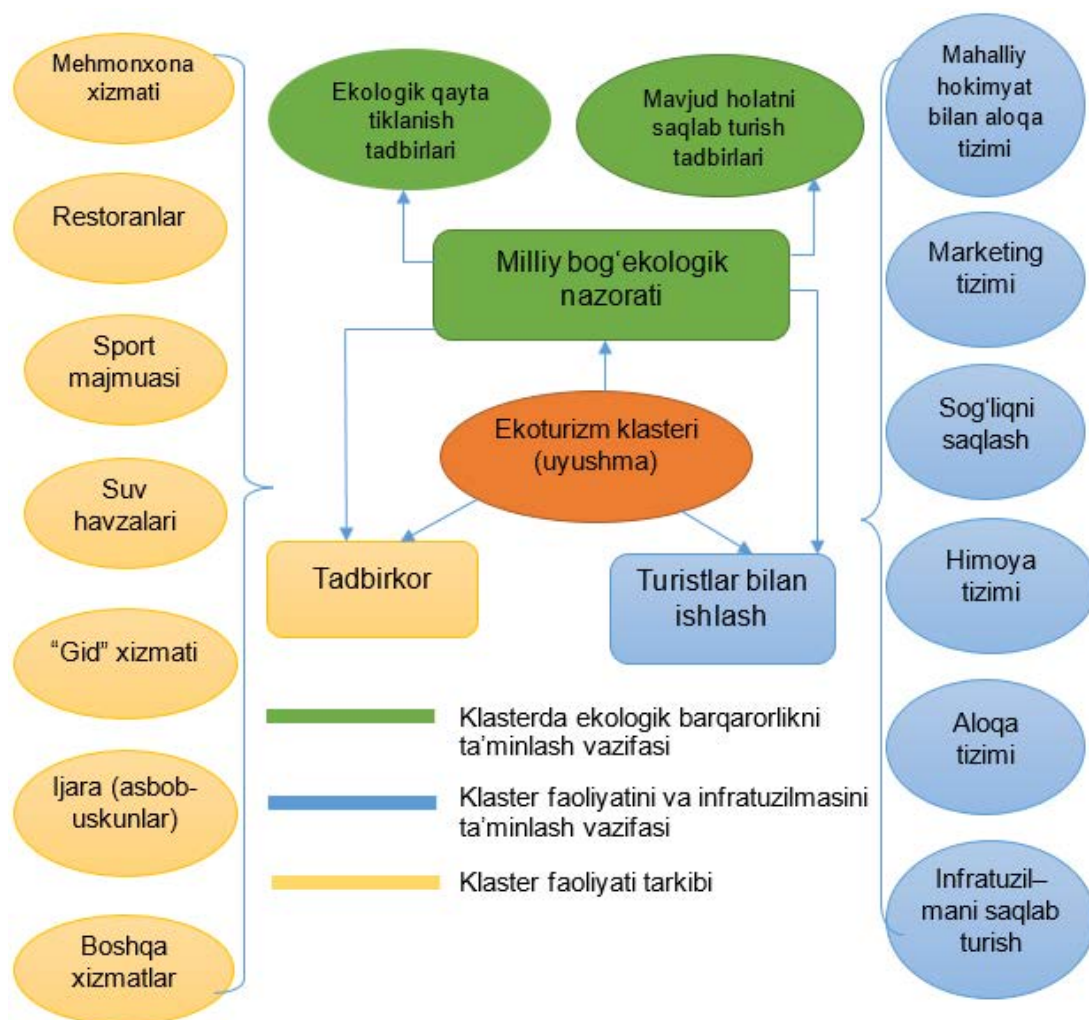
Shundan kelib chiqqan holatda ekoturizm obyektlarimizda quyidagi tizimni joriy qilinishini taklif etamiz. (6-rasm).

Bu tizim hozirda mavjud bo'lgan 20 ga yaqin yerlarni ijaraga olish orqali faoliyat yuritayotgan tadbirkorlarga hamda tashrif buyuruvchi turistlarga va eng asosiysi, bog'dagi ekologik barqarorlikka xizmat qiladi. Bundan tashqari, hozirda yuqorida tahlil qilganimizdek, turistlar sonining kamligi, ular uchun infratuzilmaning yaratib berilmaganligi va turistlarning mavsumiy tashrifi, bog' haqida chet el turistlari emas, hattoki mahalliy aholining bexabarligi kabi holatlarni bartaraf etishga, y o'qolib borayotgan ekologik holatni saqlab qolish uchun mablag' bilan ta'minlanishi, tiklanish imkoniyati bor bo'lgan tabiiy holatni tiklash ishlarini amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Shunday qilib, Zarafshon milliy bog'ining operatsion xususiyatlarini o'rganish ilmiy ishimiz uchun ekoturizm klasterini boshqarishning asosiy oqimini ishlab chiqdik. Bu klasterni tashkil etish va operatsion tizimini shakllan-tirish uchun asos bo'ldi. Hal qiluvchi operatsion tajribalar quyidagilardan iborat:

- oxirgi yillar amaliyoti shuni ko'rsatadiki, a'zolari tabiat bog'ining ishlash qoidalari bilan tanishishi va buysinishi lozim. Hamkorlik muvaffaqiyatli bo'lishi a'zolarning ishonchlarini oshiradi.

A'zolar uyushma nizomida nazarda tutilgan talablarni bajaradilar. A'zolar uyushma tomonidan ko'rsati-layotgan xizmatlarni baholash imkoniga ega bo'ladi.

6-rasm: "Zarafshon milliy bog'i" ekoturizm klasterining tuzilishi

Tashrif buyuruvchilarni jalb qilishga yordam beruvchi marketing xarajatlarini to'lash tadbirkorlar va uyushma uchun ham muammo hisoblanadi. Chunki a'zolarning talab darajasi har xil bo'ladi.

Uyushma shakli klasterni boshqarish uchun mos. Ovoz berish tartibini ustavga kiritish lozim. Ovozlarining to'g'ri taqsimlanishi va qarorlarning to'g'ri qabul qilinishi klaster muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biridir.

XULOSA

Zarafshon milliy bog'ida klasteri tashkil qilinishi mintaqada yagona bo'lgan ekoturistik manzilga aylanishi mumkin, bu hududda tadqiqotlar olib boriladi, dasturlarni tashkil qiladi, umumiy ilovalarni boshqaradi va hududning marketing faoliyatini boshqaradi.

Ekoturizm klasteri sharoitida ekoturizm hududlari va tabiiy qadriyatlarni muhofaza qilish va professional talqin qilish, turizmni ongli ravishda boshqarish va tashkil etish uchun mahalliy va gorizontall kooperativ sheriklik yetarli emas. Ushbu klaster sanoat sektorining monopoliyadan holi va qo'shma korxonalarini, maxsus va davlat tomonidan subsidiyalar ajratiladigan tarmoqlarni (tabiatni muhofaza qilish, ekoturizm), moliyaviy tashkilotlarni, ta'minotchilarni va shart-sharoitlar yaratib beruvchi xizmat ko'rsatish yo'nalishi tashkilotlarini (ta'lim, kadrlar tayyorlash, tadqiqot), tadbirkorlik birlashmalarini va uning innovatsion hamkorlik tizimini (palatalar, klublar) birlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduraxmanova A. Sayohat xarajatlari usulidan foydalanib "Zarafshon milliy bog'i" potensialini iqtisodiy baholash. *Economics and Innovative Technologies*, 2022.
2. Abduraxmanova A. Ekoturizm klasterining nazariy asoslarini Delphi usulidan foydalanib tahlil qilish. *Academic research in educational sciences*, 2022.
3. Axrorov F. B. Abduraxmanova A. Ekoturizm klasterlarini rivojlantirish orqali sohani rivojlantirish. *Development issues of innovative economy in the agricultural sector*. 2021 174 b.
4. Ibragimov G', Murtazaev O, Rakhmonov D. Klaster tizimining qishloq xo'jaligi samaradorligiga ta'siri//*Agroiqtisodiyot*. –Toshkent, 2020. –№1. –20–23 b.
5. Ibragimov G. A., Janibekov F. B., Nazarova M. S., Khurramov A. M., Tursunov O. M. The role of agricultural clusters in increasing the efficiency of Agriculture //*Colloquium-journal: Economics, Earth sciences, Agricultural Sciences*. -№14 (66), 2020. Warszawa, Polska. –p. 6–9. ISSN 2520–6990.
6. Mamasoliyev S. A., Ibragimov G'. A., Murtazaev O, Ganiev I. M., Mariusz Maciejczak. Production capacity and financial results of an enterprise from the grain industry in Uzbekistan.//*ANNALS of The Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists*, 2013. ISSN 1508–3535. Volume 15/5–11–15 pp.
7. Porter, M. 1998. Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*. Available at: <http://hbr.org/product/clusters-and-the-new-economics-of-competition/an/98609-PDF-ENG>
8. Tursunov O., Ibragimov G', Roles of investment and service system sector in agriculture//*Visnik XNAU: Seriya Yekonomichni nauki*. –XNAU, Xarkov, Ukraina, 2013. –№3. –s 203–215.
9. Murtazaev O., Ibragimov G'. The Effectiveness of Economic Relationships and Forecasting between Farms and Agricultural Services//*The Indian Journal of Economics* (ISSN: 0019–5170) Issue 400. Pages 6
10. Saydullayev, A. (2023). Green Economy: Is It A Path To Sustainable Economic Growth For Uzbekistan? // *British Journal of Global Ecology and Sustainable Development*, 15, 129–137.
11. Saydullayev, A. (2023). Ekotizim xizmatlarini iqtisodiy baholash usullarining qiyosiy tahlili // *Yevraziyskiy jurnal akademicheskix issledovaniy*, 3(6), 22–32.
12. Urozaliyev E., Xujamov B., imitation methods help businesses acquire a competitive edge. *The Journal of Economics, Finance and Innovation*. 2023. 682–689.
13. Pardayev, Sh. (2022). Tovar-moddiy resurslar harakatini takomillashtirishda marketing logistikasining o'rni va ahamiyati // *Iqtisodiyot va ta'lim*, 23(2), 116–122.
14. Mamayunusovna, P. O., & Ulugbek ugli, T. O. (2023). Poverty Alleviation In The Country Through Entrepreneurship Development // *The Journal of Economics, Finance and Innovation*, 38–44. R
15. Ozodbek, T., & Zumira, N. (2023). Uzbekistan: Choosing Green Future // *The Journal of Economics, Finance and Innovation*, 232–239.
16. Mardiyevna, S. G. (2023). Importance Of Sustainable Development In The Modern World // *The Journal of Economics, Finance and Innovation*, 59–67.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining

2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

